

Norske trolldomsprosesser

Prosessnummer: 773

Tiltaltes navn: Birgitte Eriksdatter

Årstall: 1689

Sted: Vadsø i Finnmark

Årens 1671 Den 14 Junij Bliff waas Thing holden wdy walden Thingsted... En Kone ved Naar
 Magdalone Jacobsdatter af Stenderby, som var blawen fængsel og ført til Verdhus Stet, blev anklaget for at have
 forjort Peder Lippsonen fra Rindneskøvet, fordi han havde reglet hende 1 Sønde Mel, 1 Saas og 1 Broo Kropp
 waale. Hun var uelagt datter af Find-Ellen, som, och wdy 34 ælderste søn Stettel wed sin høieste
 Bed Luffes Kindgrist och Bekrøft^{et} arwtaasde tingwale. 2 Mand vidwode, at der Læwittes Luffson
 (for at lettes fængslet fra Verdhus)
 haffte Ladet stentaste frinde Ellen och Magdalone, der sig bliff ført tilbander, Bekrøder sig, Lydeligen at
 haffue ført, dett frinde Ell^e grad, Da schal Magdalone haffue hende Læwit, det er nu forsent at
 grade, Gud forlade dig, haffue du wist Noget, Maatte du thungt stille, Ylmerse bygde Magde
 lone, du tøckes nu at haffue ont for, Men wjg for at Lide ware, Skuldet Magdalone ikke
 hand frage eller bringte, wiwere i den sig, er derom icke beuist; - Magdalone, march
 och wed høieste Bed bekrøft^{et}, ^{Hand}skøp Stedelis Stettel wdy Sal Peder Lippsonens tid, at ware
 skyldig, Medes at ware frj och w-skyldig derud, Wiwere hand hun sig icke befrj;"
 "Sørgder, atke tilspænde meerige Almsø, Saawelsom hendis Egene Grandes off stenderby, med
 Schutemaal, de hende wille meddele;

Stettel alle Benstemmende Læwit, Lffterdy; hun tilforre, bi for skuldrom berøcted och hun
 fremdelis offerbeniises off Prou, at Ell^e hende fuldkommen i hendis Luffende Luffe Luffes
 Tholddoms sig tillagt, ~~at~~ skulig at hun schal haffue forjort Sal. Peder Lippson, for den tønde
 Mel, Sten ved Saas och Broff Kroppwaale; Almsø och, haffue en meget Prou skanderische
 Mund, Trod alle mand och wdkommende Grandes och Naabos wdy bemeldte Thingsted,
 som er en Gruelige forargelse och Gud er meget meere fortørnelse, Herwdy; hun hiidind
 til haffue wewit fremtusen, off sligge og storse Vadanne Begangre groffue Misgeringer,
 Forarsagis Almsøen Ydeligen at stamode off Gunstige Offriged och den stichtbare Stettens
 betiethere, at de maatte worde hende knalllediget och gandsche Quit, och at komme hofra
 Landet; Skuldet hun och giøre Liff dermed bi tilfrize at maatte efterkomnis, Dog hedenstille
 det wdy Offrigeds Macht, willi och munde;

Lffter sig Lydelig Lette Kong. Mayte forgit wdi ald Stett, Om Icke for Magdalone Jacobsdatter
 Lffter Vadanne Motiwe, Prou och widnesbiurd, som for bemeldte Misgeringer er tillagt, och
 sig icke hand forwige, Om hun icke bi at Lide och Indetan ofter Læwgen;
 Da Lffter Stettale, Gjernsø och dens søgs Bekrøft^{et}ed, Saawelsom meerige Mandes gruelige

Klagemaal offuer kendes w-schickelig forhold thiid efter ander, Effter for wisfotte Proub och wid
rasbruid och eldes wdi en och anden wraade Inoed Inne Gwardes och Naabers, Laffues forseet,
och iche kand Laffue Christeligen, och well wdi bringesed, som det billige stemmer, thill med, will
riiger, Laffue kendis Brugerelse, thj de es Befoghtendis, Han wiidere Wjcke, Schulle fordrange,
och stiftedskomme, Medens fra dennom at begiffue och Rømme Landet, som Herwider
kand wj en anderledis kiende, End som meldt es, dog hederstelles wj det til woris
Offuerkommer til endelig Slutt welbruidig Her Laugmann.

anno 1672 den 10 augustij Bliff Thing holder wdi Hammerfest Thingsted .... Niels Laas find
Laffue ledet en finingwinde som hannom es oer tritit i fregsel ledet Laffe i Hammerfest ved
waffen Marthe Gundersdatter, som setal som kand foregiffue, han at Laffue forgiort hans fa.
- Sa han intet kunde bewise og han regiede ved ed, blev han forspunden og han doert til, at skoffis
paa sin Krop wdi samme fregsel igjen, Effterdi kand gardede es for w-messom, och Laffe witter
at boide med.

anno 1672 den 14 augustij Bliff Thing holder wdi Lopars Thingsted..... Nach lod fregder for Batten
frentholde en find wed waffen Lange Mogens Zerasen find, off Beförden, som off Prouibsten
Kaderlige och wellard Mand Her Forber. Hærssen es angiffuen for det kand Laffue forsket Guds
Edd, Och sig Entthidit fra det Hojwardige Altarens Sacramente, wdi 12 Mars tiel. ... Han ble desuden
af Peter Christophers of Offieren anplaget for at have sat Garm paa hans Lærinde, hvorudover han
haves lange liggjet tilsees, och det formedelet en gang, kand es kommen til hende och begiort Højt
Mad, dog intet bekommit, Thien Laffue slanke hede, thalt til hannom derfor, da schall kand
Laffue hærte, det wuar Ignd, thj det es en Truck Lærinde och iche wra, Stelt hende, thil Proub
de som det den tiid hærde, Bliff frentholdt Peter Lauritsen, och Bliff Lauritsen. Samwestedte .....

Nach frankom Niels Nielsen off Beförden, som foregiff, at samme Mogens Engang schall Laffue
begiort off hannom en Braad til Niels hulchit kand hannom Højt, efftersom den Selff Laffues
Schoff, Thierres truede Mogens hannom, at kand schulle endeligen lade hannom forpøde, Thierst
desoffter sig Niels ont, och desoffter gik til Thing, som maeste den heele winter offuer, Och
som omwidere Schulle kand bud til Mogens at komme til sig, thaltte han haerdeligen til,
spurde huerfor kand Laffue giort det onde paa hannom, Thierde Mogens sin kand iche den
kiend Thierst lod ham fra Bouden, Mogens truede hannom, han wiste dog kand schulle fra

Samme dag grædede og Heltze Siden Indle Med Staaen, End samme
 Dag dette Bussereede bleff barnet fra det Smidte og gaff Skylden paa Maria
Brigette. — Brigette erklæred, at hun og hendes Mand den Dag da
 dette skulde vare sheet, hun og ikke var ude om deres Løb; hun
 erklæred, at hun var uskyldig. — „Efter Aftalle og Gien Svar, og Eftendi
 her findes kiendelig Demission og anledning at barnet Marthe eller
 døtters of Brodelblech er forgiort, hvoraf alt for mange i dette Land
 findes,“ osv. . . . . Blev Sagen opsat til Høsttinget.

End 11. November 1687, si Lange King holdet i Maaen. . . . . Da de enderover indt
 Paris kunde føis, blev Brigette brichedatter dømt til at gjøre sin Brey
 talsesed, at hun var uskyldig, og da hun oflagde deres, blev hun fri
 kjendt.

Den 24. august 1685 si King holdet i Stammeskat. . . . . Laurids Lauritzen
 havde indotteret Gunde Stommers sin, fordi han skulde have fegget
 hans Hustru Marthe. Det blev udygt, at Gunde for Hustru siden havde
 taget Ganduf of en Hjortved Sirin Jensin. Bort lagde Gunde ^{Hjort}
 med Hol paa Sirin Brigt, som ofte sprang of Bristet og under Brigt,
 lagde der dog paa sin lidt, indtil der kom Hul paa, suede siden med
 sin Mund paa Skullet, indtil han der kunde raa med en Kniv Sod,
 tog der da erdelig ud. Derefter tog Gunde en Hen og stak Older of Kniv
 paa med Gunde. Gunde bekjendte, at alt dette var sandt, og søgte,
 at samme Hjortved havde tunde Gunde i sig; der se udtryk tan of
Brigt, mens der anden kunde han ikke få ud; thi der sad i
Halser, som og blev hans Sod. — Søgte satte indi Bette og forvante,
 at han for suadan Gunde Udtogelse burde at stieffis til Hagen med
 sin Pis og tørde Stig af hans. „Eftendi Recesser og Statuter si
 tillade, at roger under os mere raa dømmen i Liv og dring Sage
 og lært midre i Brølloms Sage, da henalles denne Stig til velde
Mr. Langmands godeste forfænderde, eftersom han doglig er forværende lid.

vide vi derfor eij anderledes derudi at kunde kiende og dömme, end at de jo have forbrudt deres Liv til Ild og Baal.

A:o 1678, den 4 Juni, blev Ting holden i Wadsöe af K. M. Foged, Lauritz Sörensen Faag, med constitueret Soren-skriver og tilbörliche 8 Laugrettesmænd.

Otte Knudsen Bang efter lovlig Stævnamaal haver til i Dag ladet fremkalde Albrect Halvorsens Qvinde, Synneue Johannes Dotter, for Troldoms Sag, hand hende fuldkomme-ligen tillagt haver, udi hun ved dessen Væsen og (slemme-lige) Gierning haver övet, saa hand derudover haver mist sin beste Koe; som hand nøksom hende retteligen ved lovlig Prov og Vidnesbyrd agter og kand hand hende overbevise med hvis Töfveri hun dertil haver brugt, som fandtes og for Retten, (der Koen var död,) fremviistes udi tykkeste af Laaret.

Til Prov og Vidnesbyrd var stævnt Poul Christensen, Johannes Erichsen, Rasmus Rasmussen, Jon Eriksen og Otte Bang Syvvertsen, og for Retten fremlagde Otte Bang sit Klagemaal i saa Maade, at som samme Synneve tillige med andre Qinder var nu i Vaar at bage Fladbröd udi hans Huus, talte Otte Bang nogle Ord til Synneves Dotter, hvilken gik i Stuen gandske uroelig, og straffede Barnet med Ord derfor. Saa gik Otte strax af Stuen ud, dog ikke længe, og da hand igien indkom, fornam hand af bemeldte Qvinder, at Mode-ren til Barnet havde talt om ham. Thi spurgte hand, hvad Tale de havde for sig.

Hvortil blev svaret, det var dennem selv imellem, og ellers en av dennem pegte paa Barnet dermed att give Otte tilkiende, at deres Tale var om Barnet og Moderen fortögte, det hand havde talt det til, som bemeldt er. En anden Qvinde, ved Navn Mette, spurgte Synneve, da hun strax der-efter sad og bagte, hvad det var hun bagede, enten Leb eller Lebse, hvortil hun svarede, det (ved) Diævelen. Derimod sagde Mette: »Hand maae viide af dig og ikke af Bröd.»

Op da de havde bagt, gik hver hiem til sit.

Ikke fuldt en halv Time efter gik Otte Bangs Pige ud at binde Qvæget ind i Fæehuuset, hvor hun fornam, en af hans beste Köer at være bleven meget hæftig og hastig syg

med stor Spreng og Pine, som for menneskelige Öijne var at see. Midlertiid loed hand sende Bud til Synneve, at hun skulle komme til ham. Som hun nu kom udi Fæehuset, sagde Otte til hende: »Veed du ikke nogen Raad for min Koe, som saa ynkeligen piines?»

Dertil svarte hun Neij. Otte sagde: »Efterdi du tilforn er berygtet for Troldom, saa legger ieg dig til, at du haver forgiort min Koe, siden du blev mig vreed, fordi ieg lastede og straffede dit Barn.»

I samme Tiid var udi Fæehuset 2:de Qvindfolk tilliige-med Otte Bangs Kjereste. Hvor de da havde bedet Synneve legge sin Haand paa Koen, det hun dog i Förstningen ikke vilde. Omsider lagde hun sin Haand derpaa og ströeg need ad Bugen, og derpaa sprak Koen og döde meget hastig med Skom og Froe igiennem Næse og Mund.

Siden loed Otte krænge Huden af Koen, hvor da udi tykkeste Laaret fandtes et dybt Hull indtill Nyren. Der fandtes lidet som sort Ull att see (udi Retten fremviist), dog Huden gandske heel, alleeneste smaat rödflekket (udenfor) bemeldte Hull. — Dette vilde Synneve indtet eller kunde tilsvare.

Dernest (selvvillig) fremstoed for Retten Hendrick Lauritzen Bros og sig beklagede, at Synneue skal have forgiort et af hans Börn i forleden Vinter af Aarsag hendes Mand Albrect at have tilsagt en Kalv for en Skov-Reijse at skulde giöre og et andet hans Barn at giöre færdig for Skjörve, og som bemeldte Skovreijse ej blev efterkommet, fik Albrect ej heller den udlovede Kalv. — Der Barnet laae saa syg, kom en Find-Qvinde ved Navn Ellen, nu död, og der hun saae Barnet laae saa syg, sagde hun: »Synneue skal være Aarsag i Barnets svaghed og derpaa ondt haver giort.»

Og efter dette blev aabenbaret, blev Barnet Tid efter anden forbedret og tilpas igen.

Videre foregiver Hendrick Bros, at den Stund Synneue tiente hannem, skal hun engang have sagt til hans Kone: »End, Moder, om en kunde kjerne eder Smör udaf Vand!» Da sagde Madmoderen: »Gud give, du kunde giöre det!» Synneve svarede igien: »Om ieg skulde giöre (sligt), var der ingen værre paa mig end som I.»

Dette hun ej kunde fragaae eller benegte.

Endnu for Retten fremkom Willom Hansens Kone, Karen Jngmors Dotter, som beklager, at hun engang indkom udi Povel Christens Huus her i Wadsöe, hvor hun sad nogen Stund og snakkede med for:e Synneue og Povels Qvinde. Desimidlertid talte hun om, at hun havde laant Synneve en Barne-Vugge. Udi det samme toeg Synneue en Fisker-Sax at ville stikke hende med. Dertil svarede Karen: »Du stikker dog ingen Hund ihjel.»

Hvortil Synneue igien skal have sagt: »Om du ikke gaaer ud, skal du faae en Ulykke ret nu.» Karen sad saa noget lidet, förend hun vilde gaae hjem. Udi det samme kientde Karen at faae sig meget hart ondt, at hun ikke vel kunde gaae hjem. Maatte derudover strax gaae til Sengs og laae i 9 Dage. Der de 8:te vare forbi, sendte hun Bud til Synneve med hendes Mand Albrecht, at hun skulle komme til hende, det hun og gjorde. Og da hun kom, gik Karens Mand og de andre i Stuen var ud. Saa gik Synneve hen at sætte sig ved Sengen hos Karen og sad derefter noget i Stillhed, lagde saa sin Haand paa hendes Bröst og strög hende need efter, og deraf kientde Karen sig strax Lise; anden Gang ligesom tredie Gang og i saa Maade lagde sig Haand paa hende. Sagde derhos: »Gud bevar os, her er saasom ikke Mave udi Eder.» Og strax derefter kjendte Karen sig Liise, at være frisk som tilforn. Hvilket hun ved höijeste Eed efter Loven bekræfter, og Synneve ikke heller kand fragaae.

Iligemaade for Retten fremkom Thor Jacobsen og tilkiendegav, at for 7 Aar siden haver hand hört af Anders Jensen — nu salig hos Gud — det hand udi levende Liv, da hand udroed med Hendrick Bros, som Synneve den Tiid tiente, hvor der da, imidlertid de roede sammen, skal være faldet dennem nogle haarde Ord imellem. Udover sligt er Anders bleven meget svag, som laae ved Sengen 2 eller 3 Dage. Imidlertid sendte hand 2 Gange Bud til Synneve, at hun vilde komme, det hun dog ikke vilde. Siden gik hans Kone til hende og sagde: »Synneve, ieg hörer, at du og min Mand haver havt nogle Ord sammen, og hand derefter nu er bleven syg og svag. Derfor begierer hand, at du nu vil følge med mig til ham.» Det hun og efterkommet. Der hun saa indkom, skal den Sal. Mand have sagt hende: »Efter de Ord,

som vi haver havt tilsammen paa Baaden, finder ieg mig at være bleven hastig og meget syg. Legger dig derfor fuldkommen Sag til. Og saa fremt du ikke mager det, saa ieg med første bliver god igien, skal du af Övrigheden, naar Retten holdes, vorde straffet.»

Derefter lagde hun sin Haand paa hans Bröst, og blev hand strax derved ved Hilsen igien. — Hvilket Sal. Anders Jensens Efterleverske for Retten fuldkommen med Eed tillige med Thor Jacobsen og Hendrik Bros bekræfter. Det samme kand Synneve eij fragaae jo saa at være passeret.

Den 6:te Junij ut supra blev atter Ting holden i Wadsöe.

Da foregiver Synneve — efter derom giort Examination — at have lært Troldoms Kunster hos en Qvinde ved Navn Anne, boende i Nordland (paa en gaard, kaldes samme, i Tromsö lehn), som skal have underviist hende saaledes at sætte udi et Kjørrel i Huset med Vand og derudi lagt et Hönse-Eggeskal og med det samme Vand, som er giort i Satans Navn, til at forgiöre Fæe med, naar det töktes, udi samme Töfverie, som da des imidlertiid var. Övet hun det da lærte, kom en Person frem for hende, meget smukt klæd, mens paa Hænder og Födder med Klöer beskabt, og strax forsvandtes hand igien.

8:e Aar efter at hun havde lært Fandens Konst, forgiörde hun en halvvoxen Gied, formedelst der var falden nogle Ord imellem Gieddens Ejermand og hende.

Hun bekjender og godvilligen at have forgiort Otte Bangs Koe. Thi da hun var hiemkommen, som for er meldt, forrede hun til sig den slemme Satan og sagde: »Kom nu din slemme (Gast)!» Saa kom hand strax og var i sorte Klæder, med en stor bred Hat paa og Klöer paa Hænder og Födder og ellers udi et Menneskes Gestalt. Bad hannem da, at hand skulle sætte det Töfverie, som var lidet Uld, udi Koen, saa hun strax skulle döe deraf; som og skeede.

Belangende Hendrich Blosses Barn, da frivilligen bekjender hun at have ladet forgiöre ved Satans Person; item at have talt om at kjerne Smör af Vand og at hvad Karen havde sagt var sandt og at hun var Skyld deri saavel som

i Anders Jensens Sygdom. Thi der de havde havt Ord sammen paa (Söen) og kom udi Land, er Satan kommen til hende, leverede hende et lidet Stykke Bröd, som hand 2 Gange saae udi og pegte paa Anders. Fik hun saa Anders samme Bröd, og hand aad det; saa bekom hand strax ont.

Fogden foreholdt og alvorlig formanede hende, det hun skulde sige Sandhed og ikke lyve paa sig selv eller nogen anden. Hvortil hun svarede gierne at ville dö paa denne Bekjendelse, eftersom hun (desverre) haver fortient det, formedelst hendes begangne syndige Misgierninger.

Fogden sætter udi ald Rette og formeener, at Synneve Johans Dotter efter for indf[ö]rte Acter og slemme, udædiske Gierninger jo derfor bör straffes paa Kroppen til Baal og Brand.

Da efter Tiltale, Giensvar og denne Sags Lejlighed og efterdi hun for Retten ofte og flittigen om denne Troldoms Sag er examineret og selv godvilligen uden nogen Tvingsel gaaer friepostigen til Bekvemmelig Bekjendelse, kand vi herudinden ej anderledes kiende eller dömmе, end hun jo for sligt uskikkeligt Væsen imod Guds Lov og Kongl. Befalninger bör straffes til Ild og Brand paa sit Liv (uden mere ophold).

Efter at Dommen var lydeligen oplæst, tilspurgte Fogden Albrect, om hand for sin Person begierede Dommen beskrevet, hvortil hand svarede Neij, ej udi nogen Maade sig dermed vilde befatte, eftersom hand selv af hendes egen Bekjendelse og ellers lovlige Prov om dets Beskaffenhed erfaret haver, det hun udi slig slem Gierning befindes skyldig.

Endnu for Retten gav Synneve tilkiende, at Kirsten Knuds Dotter, Rasmus Johansens her ibidem, skal være ligesaa god og slemmere udi Troldoms Kunster end som hun. Fogden spurgte hvori saadant bestoed, hvortil Synneve indtet Svar gav.

Imidlertid fremkom Niels Nielsen Svenske for Retten, tilstoed, at Kirsten skal have sat Gan i hannem, som en Find ved Navn Petter Hendricksen igien toeg af ham, og sagde, at Kirsten den i ham havde indsatt, formedelst nogle Ord dem imellem havde været om en (Sotte Mosse). Og 8:e Dage efter hand den blev qvitt, kom Ganen i hans Kone, og derfor maatte

hand betale en Find i Pasvig 4 ø Fisk for den at udtage, som og sagde, at bemeldte Kirsten havde giort den, og det fordi Nielses Qvinde ikke [vilde] tage en Smale i Fiæren til Kirstens Dotter.

Da, eftersom Tiden nu er kort, og Sagen ikke fuldkommen kunde vorde examineret, er den opsat til en anden Tiid, Sagens videre Approbation.

A:o 1679, den 1 Marti, blev Ting holden udi Wadsöe af Kongl. Maj:ts Foged, ærlig og velagt Mand Lauritz Sörensens Faag, ved Sorenskriveren Laurits Bögvad og Lavrettesmænd.

Niels Nielsen, boende udi Wadsöe, med fleere havde til Dags Dato ladet udi Rette citere Rasmus Johansens Qvinde Kirsten her ibidem efter Peter Hendrichsen Ord at möde ham udi Rette for tillagte Troldoms Væsen, hun skulle have brugt imod hannem og hans Sön.

Iligemaade til Vedermaals Tale er stæv[n]t Peter Hendrichsen til Sags Angivelse det at beviise.

Herimod haver Rasmus Johansen igien ladet stævne for: Niels Nielsen, hand med lovlige Vidner hans Qvinde slig Gierning at overbeviise.

Nok haver Willatz Mortensen, Klokker, ladet udi Rette citere bete Kirsten for Troldoms Tilleggelse, hun i nogle Aars Tiid mod hans Hustrue skal have övet.

Iligemaade er og til Wedermaals Tale stævnet Poul Olsen Find sin Sandhed derom at vidne.

Kirsten blev fremfordret, hvorda hendes Vederpart be-raaber sig paa en Find ved Navn Peter Hendriksen, som om dessen Beskaffenhed skulle være bevidst.

Han fremkom og sagde, at den for:te Niels en 8:e Dage efter at Kirsten og hand havde havt nogle Ord tilsammen (om den Sotte Mosse), er bleven meget hæftig og hastig syg. Da kom Bud efter bete Find, som kom og [blev] tilspurgt af Niels, om hand vidste, hvad hans Svaghed kunde være, og der-udi hielpe ham til Rette. Da sagde hand: »Gud veed det.» Haver dog dernest Niels videre talt med hannem derom, hvor da Finden spurgte Niels, om hand (drikker) en Skaal Brændeviin.

hand betale en Find i Pasvig 4 ø Fisk for den at udtage, som og sagde, at bemeldte Kirsten havde gjort den, og det fordi Nielses Qvinde ikke [vilde] tage en Smale i Fiæren til Kirstens Dotter.

Da, eftersom Tiden nu er kort, og Sagen ikke fuldkommen kunde vorde examineret, er den opsat til en anden Tiid, Sagens videre Approbation.

A:o 1679, den 1 Marti, blev Ting holden udi Wadsøe af Kongl. Maijts Foged, ærlig og velagt Mand Lauritz Sørensen Faag, ved Sorenskriveren Laurits Bøgvad og Lavrettesmænd.

Niels Nielsen, boende udi Wadsøe, med fleere havde til Dags Dato ladet udi Rette citere Rasmus Johansens Qvinde Kirsten her ibidem efter Peter Hendrichsen Ord at möde ham udi Rette for tillagte Troldoms Væsen, hun skulle have brugt imod hannem og hans Søn.

Iligemaade til Vedermaals Tale er stæv[n]t Peter Hendrichsen til Sags Angivelse det at beviise.

Herimod haver Rasmus Johansen igien ladet stævne for: Niels Nielsen, hand med lovlige Vidner hans Qvinde slig Gierning at overbeviise.

Nok haver Willatz Mortensen, Klokker, ladet udi Rette citere be:te Kirsten for Troldoms Tilleggelse, hun i nogle Aars Tiid mod hans Hustrue skal have övet.

Iligemaade er og til Wedermaals Tale stævnet Poul Olsen Find sin Sandhed derom at vidne.

Kirsten blev fremfordret, hvorda hendes Vederpart be-raaber sig paa en Find ved Navn Peter Hendriksen, som om dessen Beskaffenhed skulle være bevidst.

Han fremkom og sagde, at den for:te Niels en 8:e Dage efter at Kirsten og hand havde havt nogle Ord tilsammen (om den Sotte Mosse), er bleven meget hæftig og hastig syg. Da kom Bud efter b:te Find, som kom og [blev] tilspurgt af Niels, om hand vidste, hvad hans Svaghed kunde være, og derudi hielpe ham til Rette. Da sagde hand: »Gud veed det.» Haver dog dernest Niels videre talt med hannem derom, hvor da Finden spurgte Niels, om hand (drikker) en Skaal Brændeviin.

Da svarede han: »Ja.» Sendte saa Niels Bud til Sal. Niels Qvist efter noget fransk Brændeviin, som hand bekom. Finden toeg det, som hand selv for Retten med sin højeste Eed bekræfter at have ladet noget (der af) udi en Skee og læst derover og siden givet Niels deraf at drikke 2 Skeer fulde, hvoraf Niels bekjendte, strax efter hand havde sovet noget derpaa, fik got igien og blev tilpas.

Derefter bekom hans Barn samme Svagthed. Da saa b:te Peter Find af sig selv kom til Niels, tilspurgte Niels, om hand ikke vidste noget Raad til at hielpe Barnet med. Hvortil Finden svarede: »Hand er (mædelig) syg, og sidder samme Svagthed rett ved Hiertet.» Derefter lagde hand sin Haand paa Barnet; blev saa siden got med det. — Hvilket b:te Find ved Eed fuldkommeligen vedstaaer, det Kirsten med hendes Trollderje skal have gjort baade Nielses og Barnets Svagthed, som hand saadan har hiulpen.

Kirstens Mand havde ladet stævne oft:b:te Niels, at hand med lovlige Vidner hans Qvinde slig Gierning skulle overbeviise.

Dertil Niels svarede eij videre kunde bevise, end som forb:te Find ved Eed tilkiendegivet haver og som för indført er.

Iligemaade haver Willats Klokker stævnet Kirsten for troldoms Sag.

Til Vedermaals Tale var og stævnt Povel Olsen Find sin Sandhed derom at fremsige. Og det udi saa Maade at Willats beklaget sig meget over Kirsten, at hun i mange Aar baade imod ham og hans Qvinde og flere sligt haver övet med hendes Trollderie.

Först foregiver hand, at Kirsten skal have gjort ont paa hans Kone for nogle haarde Ord dem tilsammen. Udover sligt Willats Kone beklager sig i langsommelig Tiid haver [været] meget svag, som hun nu for Retten det selv samme bekiender, saavel som og mod et hendes Barn.

Det samme bekiender og ved Eed bekræfter forb:te Find, at Kirsten skal have satt Gan i Willats Kone og Barn og hand det at have udtaget af dennem.

Fogden for Retten alvorligen tilspurgte forb:te Fiiner, hvoraf de kunde viide, at Kirsten udi slig slem Gierning be-

fundtes skyldig. Dertil svarede jo visselig hun at være skyldig. Ydermeere foreholdt Fogden dem ej at lyve paa Kirsten. Dertil de svarede Neij. Og saa sandt Gud skulle hielpe dennem, var det ikke Löijn, men al Sandhed.

Sal. Morten Jensens efterladte Qvinde, Gundel Niels Dotter, fremkom og foregav, at hun og for nogle Aar siden med Kirsten har havt Ord tilsammen, hvorefter hendes Sal. Mands Dreng, Oluf Olufsen, er bleven meget hastig svag og döde derefter. Og efter hans Afgang er Kirsten med fleere været i Sal. Mortens Huus, da Liiget skulde lægges i Kisten. Hvor saa er bleven begieret, at Kirsten skulde binde Dugen for hans Ansigt. Det hun og gjorde, og udi detsamme sprang der Blod igiennem hans Næse.

Dette med Eed bekræfter Niels Bastiansen, Oluf Mathiesen og Mari Mortens Mathiesens; hvilket og Kirsten ikke kand benegte saa i Sandhed at være passeret.

Efter for indførte Acter, som Kirsten er af hendes Vederparter Niels Nielsen Svenske, Willats Mortensen samt hans Kone, saa og Morten Willatsen er bleven overbeviist, da er de her for Retten indstændig begierende, at hun efter Loven maatte vorde straffet, andra saadanne til Exempel og Afskye, og er Dom begierende.

Fogden tilspurgte Kirstens Mand, Rasmus Johansen, om hand havde noget herimod at sige eller prætere paa hans Kones Veigne. Hvortil hand absolut svarede Neij, men om hun er skyldig, som hun selv haver paahört, gierne hun at maae lide derfor.

A:o ut supra, den 3 Ditto, blev atter igien holden Ting, de samme nærværende, hvor da Fogden flitteligen examinerede Kirsten udi den Sag, som indført er, at hun nu hendes rette Sandhed godvilligen uden Tvang (eller Pinsel) vilde tilkiendegive, hvilket hun ingenlunde vilde udi nogen Maade, men svarede, de nu gierne maatte tage Livet af hende, thi hun efterdags ikke nyder Fred, hvor som er, for Mistanke som de (hende) nu for Retten haver havt. Dog siger hun sig endelig uskyldig at være.

Efter for indf[ör]te Acter og som Kirsten for Troldoms Kunster er berygted tilmed og af den Synneve, som senest

her blev brændt og gik derpaa til sin Död uden nogen Pinsel, adligevel hun nu ikke sligt vil bekjende, troelig i Henseende hun dermed agter at frelse Livet, sætter Fogden derfor udi Rette og formeener, hun bör piinligen forhöres og siden, efter hendes Vederparters Begiær, at straffes efter Loven og Recessen til Ild og Baal, andre saadanne forhædede og slemme Mennesker til Afskye og Exempel. Belangende hendes Boeslod, efter at lovlig Skyld er betalt, formeenes at være til Hans Kongl. Maj:t forbrudt. Og var Dom begierende.

Da, efter Tiltale, Giensvar og denne Sags Lejlighed samt Fogdens strenge Irettesættelse, da, saasom fornemmes, hun ingelunde vil gaae til Sandheds Bekiendelse, refererer vi os hen til T. F. B. 4 Cap. — efter en Mands egen Bekiendelse og lovlige Vidnebyrd skulde alle Sager dömmes —; item F. 2. Recess, C. 4:e, Recess 2 Bogs 6 Cap., 14 Art. sig hen refereres. Da som denne Sag for mig og mine Meddoms Mænd synes at være noget for mørk og vildsom, saa kand vi herudinden ej egentligen kjende og dömmes, men sætter denne Sag op og hedenfinder til vores Overdommer, Velb. H. Laugmand, til endelig Paakjendelse; desmidlertiid Qvinden at være hos hendes Mand med Condition, at hun desmidlertiid ikke videre efterdags imod vor Forhaabning över eller bedriver, ej heller lader sig i Mindelighed fornemme med saadanne onde Misgierninger. Og til dessen bedre Forklaring da udi Laurettets Overværelse anlover og sig forpligter hendes Mand, at saaframt noget i saa Maader kunde fornemmes eller forfares, da hand efter Löfte selv at lide og undgielde derfor, som vederbör.

A:o 1689. Den 13 Maj er almindelig Ting holdet i Wadsöe. Retten præsiderede Velædle, Velb. Hr CancellieRaad og Amtmand Hans Lilienschild; biværende Underfogden Ole Andersen og Lavrettesmænd, som Retten administrerede.

Michel Tho(r)gersen havde ladet indstævne Underfogden Ole Andersen, formedelst hand med 2:de Mænd hannem havde beskikket for sin Dotter Marthes Svagthed, at dersom hun kom noget til, da skulle be:te Michels Qvinde staae inde der-

her blev brændt og gik derpaa til sin Död uden nogen Pinsel, adligevel hun nu ikke sligt vil bekjende, troelig i Henseende hun dermed agter at frelse Livet, sætter Fogden derfor udi Rette og formeener, hun bör piinligen forhöres og siden, efter hendes Vederparters Begiær, at straffes efter Loven og Recessen til Ild og Baal, andre saadanne forhædede og slemme Mennesker til Afskye og Exempel. Belangende hendes Boeslod, efter at lovlig Skyld er betalt, formeenes at være til Hans Kongl. Maj:t forbrudt. Og var Dom begierende.

Da, efter Tiltale, Giensvar og denne Sags Lejlighed samt Fogdens strenge Irettesættelse, da, saasom fornemmes, hun ingelunde vil gaae til Sandheds Bekiendelse, refererer vi os hen til T. F. B. 4 Cap. — efter en Mands egen Bekiendelse og lovlige Vidnebyrd skulde alle Sager dömmes —; item F. 2. Recess, C. 4:e, Recess 2 Bogs 6 Cap., 14 Art. sig hen refereres. Da som denne Sag for mig og mine Meddoms Mænd synes at være noget for mørk og vildsom, saa kand vi herudinden ej egentligen kjende og dömmes, men sætter denne Sag op og hedenfinder til vores Overdommer, Velb. H. Laugmand, til endelig Paakjendelse; desmidlertiid Qvinden at være hos hendes Mand med Condition, at hun desmidlertiid ikke videre efterdags imod vor Forhaabning över eller bedriver, ej heller lader sig i Mindelighed fornemme med saadanne onde Misgierninger. Og til dessen bedre Forklaring da udi Laurettets Overværelse anlover og sig forpligter hendes Mand, at saaframt noget i saa Maader kunde fornemmes eller forfares, da hand efter Löfte selv at lide og undgielde derfor, som vederbör.

A:o 1689. Den 13 Majj er almindelig Ting holdet i Wadsöe. Retten præsiderede Velædle, Velb. Hr CancellieRaad og Amtmand Hans Lilienschild; biværende Underfogden Ole Andersen og Lavrettesmænd, som Retten administrerede.

Michel Tho(r)gersen havde ladet indstævne Underfogden Ole Andersen, formedelst hand med 2:de Mænd hannem havde beskikket for sin Dotter Marthes Svagthed, at dersom hun kom noget til, da skulle be:te Michels Qvinde staae inde der-

for, indtil Ting og Rett holdes skulle. Hvilket Stævnamaal var lovlig publiceret.

Michel protesterede, det Ole Andersen skulle beviise, af hvad Aarsag hand saaledes torde beskikke hans Qvinde og formeene(n)de, at hvis hand hende eij nogen uærlig Sag kunde paavidne, hand da burde (liide og indstaae for den Spot, som) hende var vederfaren.

Herimod (Ole Andersen, som for Retten sig) præsenterede, svarede, at forleden in Febr., da hand kom hiem fra Wardöe, var hans Dotter Marthe maallös og svag, som hende (var) vederfaret af en sælsom Hændelse, som da hand bortrejste var frisk og karsk, som hun alletider haver været, hvilket heele Almuen contesterede. Og da hand saae sit Barn i saadan Skikkelse og hörte, hvad i hands Fraværelse i nogle Dagers Tiid var passeret, var hand foraarsaget forberörte Besikkelse at giöre.

Bemeldte Ole Andersens Barn, Marthe, fremstoed. Hun var 14 Aar gammel og bekiendte saaledes, at hun gik i Fiæren at hendte noget Sand i en Kieres. Da kom en Troldkat rullendes, som var skabt som en Snelle, fuld av Garn, tyk midt paa og small til begge Enderne, som var sort og rullede sig paa Sandkieresten en 2 à 3 Gange og rullede sig af igien, naar hun vilde slaae efter ham. Men den tredie Gang, hun ramte ham med Skuffen, gik hand i Stökker og udrandt af ham som en Grus af Melk og Blod; men skindet lagde hun med Skuffen paa Kieresten og drog op med Kieresten.

Og da hun kom for Michels Dör, kom hans Qvinde, Birgitte Erichs Dotter, udgaaende og spurgte, hvad Tössen gjorde. Hvorpaa hun indtet svarede. Den 3:die Gang, hun spurgte, sagde hun: »Slaaer du mit Folk. Det er min Sön, du slaaer. Du skal faae Skam, for det du slaaer ham.» Og i det samme forsvandt Troldkatten bort.

Saa toeg Tössen Huen af hende, som hun vilde have til Vidne og satte Huen under den venstre Arm, men Birgitte toeg Huen fra hende igien og skuede hende overhende. Og Birgitte gik sin Dör ind igien, men hun gik og klagede det for sin Moder og andre Folk og sagde sig at være bange for at hun skulle forgiöre hende, efterdi hun havde

truet og bandet hende. Hvilken Bekjendelse Marthe samme Dag gjorde og bestandig siden har vedstaaet.

Den samme Dag dette passerede blev Barnet fra sin Sands og gav ald Skylden paa Birgitte. Og da Ole Andersen kom hjem og saa sit Barn i saadan Svaghed, beskikkede hand Birgitte, som för er meldt.

Paa Beskikkelsen svarede Birgitte, at dersom Ole And. kunde beviise, at hun det havde giort, vilde hun gjerne liide derfor, hvilket hun nu for Retten (sagde) og ydermeere protesterede sin Uskyldighed og at baade hun og hendes Mand samme Dag denne Gierning skulde være skeet paa, saavel som för og siden, laae syg og ikke var uden om hendes Dör, hvorum de begge erböd sig at giöre deres Eed.

Bemeldte Ole Andersen meget beklagede sit Barns Svaghed, som ofte er saasom forstyrret, og begierede, at man ville opsöge hvad Raad og Redning best kunde paafindes, at Sandhed og Rett maatte komme for Lyset. Med flere Ord og Tale disse Parterne (i)mellem faldt.

Efter Tiltale og Geensvar og efterdi her findes kjendelig Beviisning og (Anledning), at Barnet (Marthe) Ols Dotter af Troldfolk er forgiort, hvoraf alt for mange i dette Land findes, og man eij (haver) nogen Prov eller Vidne, at Birgitte Erichs Dotter det haver giort — til med er Tiiden nu saa meget kort, formedelst Almuens beste Fiskerie nu tilgaaer, at man eij Tinget kand (lenge) opholde, indtil Sagen meere kunde blive examineret — thi er den med Vores Amtmands Tilladelse til Höst Tinget opsatt, at man sig til den Tiid om nærmere Beviisning kand erkyndige.

Den 11 November 1689 er Sageting efter Hr Cancellie-Raad og Amtmand Lilienschiolds Anordning holdet i Wadsöe; bieværende Underfogden og Lavrettet.

Den opsatte Sag fra den 13 Maij, næst afvigte, som Michel Tho(r)gersen havde stævnt Ole Andersen for, blev nu foretaget til Doms, og havde Ole Andersen ingen Prov i denne Sag, men nu som tilforn indstillede sin Rett til en retsindig Kiendelse.

Hans Barn, Marthe Ols Dotter, vedstoed sin forrige giorte Bekjendelse, og var hun nu tilpas igien.

Og Birgitte Eriks Dotter anmodede, at der maatte föres Prov og Vidne i denne Sag over hende, at hun denne beskyldte Gierning havde giort, vilde hun derfor lide og undgjelde; og med mange Ord og Tale fremförte sin Uskyldighed.

Da efterdi her gives Anledning, i det Barnet Marthe har været forgiort, saa kand ej forbigaaes, at jo Birgitte Eriks Dotter bör giöre sin Benegtelses Eed, at hun ej har forgiort Marthe Ols Dotter, ej heller var det hende, som kom udgaaendes af sin Dör og talte til Marthe, ej heller at det skeede med hendes Raad, Daad, Videnskab eller Tilladelse, at Marthe blev forgiort, og ej heller talte med Marthe den Dag hun blev forgiort. Hvilken Eed hun med oprakte Fingre gjorde.

Da efterdi Birgitte Erichs Dotter haver giort sin Benægtelses Eed, at hun hverken selv eller ved andre haver forgiort eller ladet forgiöre Marthe Ols Dotter og saaledes soret sig fra samme Sag, (altsaa frikjendes bet^e Birgitte Eriksdatter for den sag) og Mistanke og derfor i alle Maader bör være libereret og ej at komme hende til nogen Vanæres Forkleijnelse i nogen Maade.

Referat av rättegång år 1692 i Vadsö med en hundraårig lapp, Anders Poulsen, född i Sverige i Torne Lappmark:

Anders Poulsen stod anklagad för att hava övat någon »ugudelig Troldoms Kunst», den han i sin ungdom lärt av sin mor samt av en lapp vid namn Anders Pedersen från Torne Lappmark. Därjämte hade Gud »lärt» honom, att han i all sin tid skulle följas av lyckan; han hade dock icke sett Gud, när han fick detta löfte — det var »alleene saadanne Tanker, som ham stak i Bröstatet». Han hade alltid varit en förträfflig läkare; kunde dessutom »tale vid Steen og der faae Svar paa hvad han spørger». Bruket av trolltrumman (»Runnebommen») kände han till ock lemnade inför rätta en beskrivning av densamma samt demonstrerade dess användning. Rörande sina trolldomsgärningar förklarade han, att han med